

SCIENCES AND TECHNIQUES OF
INFORMATION MANAGEMENT
Vol. 5, No. 2, SUMMER 1398
JULY/2019

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سال پنجم، شماره دوم - تابستان ۱۳۹۸ شماره پیاپی ۱۵

A Survey on Software Utilization in Special Libraries in Ahvaz City from Management, Organization, Information Input-Output and Preparation Points of View¹

Saeed malek maohammadi²

Mohsen Haji Zeinolabedini³

(Received: 2019 January 28; Accepted: 2019 August 1)

Abstract

Purpose: the current research aimed to investigate the librarians' usage of library software capabilities in regard with management, input-output, and preparation issues in special libraries located at Ahvaz city.

Methodology: research was an applied one and with a survey method. The survey population were the total number of 74 librarians in Ahvaz's special libraries. Due to the limited number of librarians, no sampling was applied. Data were gathered by a self-made questionnaire. Subsequently, the data gathered were then analyzed by statistical methods like independent t test, one-way ANOVA, Pearson using software SPSS version 22.0.

Findings: mostly, libraries use the library software capabilities in management, organization, information input-output and preparation as well. Generally speaking, capabilities in organization, information input-output and preparation services were highly used compared to management capabilities as the least ones. Furthermore, analyzing the demographic characteristics showed that gender, field of study, years of service and age had no significant difference on the usage of library software capabilities by librarians.

Conclusion: Overall, librarians had a good ability in using management, output and preparation capabilities available in library software. However, in terms of organization and information input, there is a need to train librarians about the capabilities of the software. Lastly, library software designers must evaluate and redesign the software to match the needs of the librarians.

Keywords: special libraries, library software, information management, information organization, librarians, Ahvaz.

¹ This article was accepted as speech in the second national conference of new researches in management and law entitled "analysis of librarians usage level from library software capabilities from management point of view organization and data input and output and preparation in Ahvaz specialized libraries that was held by kazerun Islamic Azad University in 21th of July 2018.

² MSC. Knowledge & Information Science, Publication supervisor of Institute for Higher Education ACECR Khuzestan, Ahvaz, Iran (Corresponding Author).

Saeedmalekmaohammadi9077@gmail.com

³ Assistant Professor, Knowledge & Information Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

zabedini@gmail.com

بررسی وضعیت استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز^{۱*}

سعید ملک‌محمدی^۲
محسن حاجی‌زین‌العابدینی^۳

(صفحات ۱۲۱-۱۵۲)

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز بوده است. **روش‌شناسی:** پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش، پیمایشی - تحلیلی است. جامعه پژوهش شامل کلیه کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز به تعداد ۷۴ نفر در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۶ است که به دلیل محدود بودن، کل جامعه انتخاب و روش نمونه‌برداری به صورت سرشماری انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بوده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های تی مستقل، تحلیل واریانس یک طرفه، پی‌رسون و نرم‌افزار SPSS 22 استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در بخش مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی به طور بسیار مطلوب استفاده می‌کنند. در مجموع از امکانات خروجی و آماده‌سازی و سازماندهی و ورود اطلاعات بیشترین و از مدیریت کمترین استفاده به عمل آمده است. تحلیل متغیرهای جمعیت‌شناختی نشان داد که جنسیت، رشته تحصیلی، سابقه کار و سن تفاوت معناداری در میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای ندارد.

نتیجه‌گیری: کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، توانایی خوبی در استفاده از قابلیت‌ها و امکانات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت و خروجی و آماده‌سازی دارند ولی در بخش سازماندهی و ورود اطلاعات لازم است ضمن آموزش و آگاهی دادن کتابداران از قابلیت‌های این قسمت، طراحان نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نیز با توجه به نیازهای کتابداران آن را مورد بازنگری قرار دهند.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های تخصصی، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، کتابداران، اهواز.

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۵/۱۰.

۱ این مقاله در دومین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در مدیریت و حقوق تحت عنوان "تحلیل میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز" که توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون در تاریخ ۲۱ تیرماه ۱۳۹۷ برگزار گردید، به صورت سخنرانی مورد پذیرش قرار گرفت.

۲ کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مسئول انتشارات، معاونت پژوهش و فناوری، موسسه آموزش عالی
جهاد دانشگاهی، خوزستان، ایران (نویسنده مسئول). Saeedmalekmaohammadi9077@gmail.com

۳ استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
zabedini@gmail.com

مقدمه

امروزه، حجم بالای اطلاعات و رشد روزافزون تکنولوژی اطلاعات سبب گردیده تا بکارگیری نرم افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی امری الزامی و اجتناب‌ناپذیر باشد. بنابراین، با پیدایش رایانه و توسعه توانایی‌های رایانه‌ای از نظر سرعت، دقت، ظرفیت و انعطاف‌پذیری، رایانه‌ای نمودن امور کتابخانه‌ای نیز به وجود آمد. به طوری که نرم افزارهای کتابخانه‌ای بین سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ مراحل تدریجی تکامل خود را در کشورهای پیشرفته آغاز و موجب ظهور نسل‌های مختلف نرم افزارهای کتابخانه‌ای در سه دهه اخیر گردید. هدف‌هایی چون صرفه‌جویی در بودجه یا حداقل نمودن نرخ افزایش هزینه‌ها، اعمال کنترل بهتر، بازده مناسب‌تر، سودمندی بیشتر از نظر ذخیره و بازیابی اطلاعات، تبادل اطلاعات، گسترش خدمات اطلاعاتی، اشاعه اطلاعات گزیده، خدمات ارجاعی بهینه و افزایش همکاری‌های بین کتابخانه‌ای سبب شده است تا نرم افزارهای کتابخانه‌ای کاربرد وسیعی در کلیه امور کتابخانه‌ای داشته باشند و نقش بسیار مهمی ایفا نمایند. به طوری که رایانه‌ای نمودن امور کتابخانه‌ها مبدل به فرایندی گردید تا تغییرات گسترده و عمیقی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی به وجود آورد. این نرم افزارها در ایران نیز با هدف سرعت بخشیدن، دقیق‌تر کردن و ساده‌تر نمودن امور و کارکردهای کتابخانه از یک سو و بهبود خدمات و نیز افزایش توانایی استفاده‌کنندگان در بهره‌گیری از اطلاعات از سوی دیگر به تدریج مراحل تکاملی خود را طی نمودند. تا این که هم اکنون نرم افزارهایی مانند «سیمرغ»، «پارس آذرخش» و سایر نرم افزارهای کتابخانه‌ای (کاوش، کتابدار و گنجینه) در بین کتابخانه‌های تخصصی و کتابخانه‌های دانشگاهی جایگاه خاصی

پیدا کرده‌اند. با توجه تأثیرات مثبتی که اینگونه نرم‌افزارها در روند فراهم‌آوری اطلاعات تا اشاعه اطلاعات ایجاد نمودند، سیل بکارگیری از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در اکثر کتابخانه‌ها شدت گرفت. لذا، هم‌اکنون که بیش از یک دهه از رواج نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در ایران می‌گذرد. نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای کاربردهای وسیعی در امور کتابخانه‌ای دارند. بنابراین، ضروری به نظر می‌رسد تا میزان استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را مورد توجه و بررسی قرار دهیم (داودزاده سالستانی، ۱۳۸۲). امروزه کمتر کتابخانه‌ای پیدا می‌شود که از عملکرد نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای بهره نگرفته باشد؛ اما آنچه که در این میان اهمیت دارد، این است که تا چه حد امکانات و توانمندی‌های موجود در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مطابق با نیازهای کاربران است (قاسم‌پور، ۱۳۸۹). ارزیابی هر نرم‌افزاری که تولید می‌شود، از اهمیت بالایی برخوردار است. ارزیابی نرم‌افزارها می‌تواند از ابعاد گوناگون و با استفاده از شاخص‌های مربوط انجام گیرد (نوشین‌فرد، ۱۳۹۱). امروزه اهمیت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای به منظور افزایش سرعت، دقت و کیفیت فعالیت‌ها و خدمات مختلف کتابخانه‌ها و همچنین بهینه‌سازی کارکردهای کتابخانه و در نتیجه بالا بردن بهره‌وری آن‌ها به روشنی مشخص شده است. بسیاری از کتابخانه‌ها از جمله کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز به منظور ارائه خدمات بهتر و افزایش سرعت با پرداخت هزینه‌هایی اقدام به خرید، نگهداری، روزآمد کردن نرم‌افزار کتابخانه‌ای می‌نمایند و از طرف دیگر جهت صرف‌جویی در بودجه، وقت، نیروی انسانی و دستیابی به اهداف اساسی نرم‌افزار کتابخانه‌ای خریداری شده، بایستی به گونه‌ای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری شود تا از قابلیت‌های نرم‌افزار مذکور بیشترین استفاده به عمل آید. با توجه به موارد ذکر شده، پژوهش حاضر بر آن است تا با شیوه‌ای مناسب به بررسی وضعیت استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از قابلیت‌های مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای طراحی شده بپردازد (ملک‌محمدی و حاجی‌زین‌العابدینی، ۱۳۹۷). از آنجا که پژوهش حاضر در نظر دارد تا میزان بکارگیری قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد استفاده را مشخص سازد، لذا

انتظار می‌رود تا نتایج پژوهش تا حدودی مشخص کننده نقاط ضعف و قوت عوامل متعدد کتابخانه‌های تخصصی مورد بررسی در استفاده بهینه از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد استفاده باشد. بنابراین، کتابخانه‌های مورد پژوهش می‌توانند با توجه به دستاوردها و نتایج بدست آمده از نقاط ضعف و قوت خود اطلاع حاصل نموده تا بتوانند از قابلیت‌ها و امکانات نرم‌افزارهای مورد استفاده خود بهره‌برداری بیشتری نمایند. نتایج حاصل از پژوهش حاضر علاوه بر اینکه باعث می‌شود تا ارزیابی درستی از میزان استفاده کتابخانه‌های تخصصی مورد نظر در خصوص بکارگیری قابلیت‌های نرم‌افزارهای مورد استفاده را داشته باشیم و همین‌طور میزان استفاده از امکانات نرم‌افزارها به تفکیک بخش‌های مختلف مانند مدیریت کتابخانه، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی را بیان نماییم. بلکه می‌تواند اطلاعات مهمی را در اختیار تولیدکنندگان نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در زمینه محدودیت‌ها و کاستی‌های احتمالی نرم‌افزارها از نظر کتابداران و کاربران واقعی نرم‌افزارها ارائه دهد تا در جهت رفع مشکلات احتمالی و بهسازی محصولات خویش گامی بهتر برداشته و برای نسخه‌های جدید نرم‌افزارها اقدامات لازم انجام گردد (داودزاده سالستانی، ۱۳۸۲).

از این رو، هدف از پژوهش حاضر، بررسی وضعیت استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز است که در قالب پرسش‌های زیر بیان شده است.

- ۱- توزیع فراوانی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز چگونه است؟
- ۲- به چه میزان کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از قابلیت‌ها و امکانات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در بخش مدیریت استفاده می‌نمایند؟
- ۳- به چه میزان کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از قابلیت‌ها و امکانات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در بخش سازماندهی و ورود اطلاعات استفاده می‌نمایند؟

۴- به چه میزان کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از قابلیت‌ها و امکانات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در بخش خروجی و آماده‌سازی استفاده می‌نمایند؟

۵- بیشترین و کمترین میزان استفاده از قابلیت‌ها و امکانات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، مربوط به کدام یک از بخش‌ها می‌باشد؟

۶- آیا بین میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های شهر اهواز از قابلیت‌های مختلف کتابخانه در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای رابطه معناداری وجود دارد؟

۷- آیا بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پژوهش کتابداران (جنسیت، سابقه کار، سن، رشته و مقطع تحصیلی) با میزان استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای رابطه معناداری وجود دارد؟

در برخی پژوهش‌ها، مقایسه نرم‌افزارها با استفاده از معیارهای سنجش و ارزیابی مورد توجه بوده است که از آن جمله می‌توان به پژوهش غائبی (۱۳۷۴) اشاره کرد که ۱۰ نرم‌افزار کتابخانه‌ای را با استفاده از ۱۴۴ معیار سنجش نرم‌افزار کتابخانه‌ای مورد بررسی قرار داد و با توجه به نتایج ارزیابی، نرم‌افزار نوسا ۶/۱ امتیاز، نرم‌افزار پارس آذرخش ۴/۸ امتیاز، و کاوش ۴/۸ امتیاز کسب نمود.

هوشیار یزدیان (۱۳۷۶)، در پژوهشی قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای پارس آذرخش و نوسا را، در حوزه فرام‌آوری و سازماندهی مواد و اشاعه اطلاعات بررسی کرد. نتیجه این تحقیق نشان داد که قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای پارس آذرخش در این زمینه‌ها بیش‌تر است.

یوسفی و داودزاده سالستانی (۱۳۷۸)، در پژوهشی به بررسی مشکلات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نوسا، پارس آذرخش، و کاوش در انتقال اطلاعات از سی.دی. مارک و اینترنت پرداختند. نتایج نشان داد که هر سه نرم‌افزار مورد بررسی در انتقال اطلاعات از پایگاه اطلاعاتی CD-MARC و سایت کتابخانه‌کنگره در اینترنت کم و بیش دارای مشکلاتی هستند. نرم‌افزار پارس آذرخش با ۱۵۹ امتیاز (رتبه اول)، نرم‌افزار کاوش با ۱۳۰

امتیاز (رتبه دوم)، و نرم افزار نوسا با ۷۱ امتیاز (رتبه سوم) را به خود اختصاص داده و به ترتیب اول تا سوم دارای کمترین مشکل بوده‌اند.

موسوی چلک (۱۳۷۹)، به ارائه شاخص‌هایی برای ارزیابی کارایی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نوسا، کاوش و پارس آذرخش در زمینه فهرست‌نویسی پرداخته است. ارزیابی نرم‌افزارهای مورد نظر شامل ورود اطلاعات کتابشناختی، برگه‌آرایی، آرایش داده‌ها، امکانات جست‌وجو در فهرست‌های رایانه‌ای، و انتقال اطلاعات از سی‌دی-مارک^۱ می‌باشد. براساس یافته‌های حاصل از پژوهش، نرم‌افزار پارس آذرخش با کسب ۵۸۶ امتیاز نسبت به دو نرم‌افزار دیگر از وضعیت بهتری برخوردار بود.

حاجی زین‌العابدینی، داودزاده سالستانی، عبداللهی، و یوسفی‌نژاد (۱۳۷۹)، در پژوهشی به تحلیل و ارزیابی پایگاه اطلاعاتی کتابشناسی ملی ایران پرداختند. نتایج نشان داد که در قسمت‌های جست‌وجو از طریق بانک واژگان، نمایش خطی مدارک جست‌وجو شده، خروجی‌های کتابشناسی ملی، سرعنوان‌های موضوعی، مستند مشاهیر و مؤلفان فارسی مشکلاتی وجود دارد.

داودزاده سالستانی (۱۳۸۲)، با بررسی وضعیت استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های شهر تهران نشان داد که بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی از نرم‌افزار سیمرخ استفاده کرده و تنها ۵۰/۲ درصد از امکانات و قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای استفاده نموده‌اند و در مجموع از امکانات شبکه، جست‌وجو و مدیریت بیشترین استفاده و از امکانات سفارشات و امانت کمترین استفاده به عمل آمده است.

مرادی (۱۳۸۶)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود میزان بهره‌گیری از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را در کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران بررسی کرد. نتایج نشان داد که بیش‌ترین میزان استفاده از قابلیت نرم‌افزار پارس آذرخش برای ورود اطلاعات کتاب‌های فارسی یعنی ۷۳/۴۱ درصد و برای کتاب‌های لاتین ۷۲/۵ درصد است.

1. CD-MARC

در حالی که سهم لوح‌های فشرده در این نرم‌افزار ۳۶/۳ درصد است. پایان‌نامه‌ها نیز ۶۵/۷ درصد حجم ورود اطلاعات به این نرم‌افزار را به خود اختصاص داده‌اند.

اولیایی‌نژاد (۱۳۹۱)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود وضعیت استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد را بررسی کرد. نتایج نشان داد که بیشترین میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌ها و امکانات بخش شبکه و امانت می‌باشد، در حالی که کمترین آن مربوط به بخش مدیریت و جستجو است.

کوکبی، عصاره، عظیمی، و هاشمی (۱۳۹۱)، با بررسی عوامل مؤثر بر آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه‌های شهید چمران و علوم پزشکی جندی شاپور اهواز از قابلیت‌های نرم‌افزار جامع کتابخانه‌ای پارس آذرخش نشان دادند کتابداران توانایی کمی در استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزار جامع کتابخانه‌ای پارس آذرخش دارند؛ آنان حدوداً ۳۷/۰۱۹ درصد می‌توانند از نرم‌افزار استفاده کنند. کمترین میزان استفاده مربوط به بخش مدیریت در قسمت سرویس دهنده، و بیشترین میزان استفاده مربوط به بخش ورود و تصحیح اطلاعات در قسمت سرویس گیرنده بود.

کامرمن^۱ (۱۹۸۶)، در بررسی نوع و طرز استفاده از نرم‌افزارهای رایانه‌ای در ۱۵۴ کتابخانه‌ای که در ایالت نیویورک به طور تصادفی انتخاب شده‌اند، هدف از تحقیق خود را بررسی نوع استفاده از نرم‌افزارها و این که از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، کتابداران بیشتر استفاده می‌کنند یا مراجعه‌کنندگان، عنوان نموده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که کتابداران بیشترین استفاده از نرم‌افزار را در بخش فهرست‌نویسی، سفارشات و مدیریت کتابخانه داشته‌اند و مراجعین در بخش مرجع بیشترین استفاده را می‌کنند.

کلارک و جونز^۲ (۱۹۸۶)، در بررسی خدمات نرم‌افزار کتابخانه هدف خود را راهنمایی عملی برای مدیران، ناظران، برنامه‌نویسان، تحلیل‌گران و سایر افرادی که می‌خواهند نرم‌افزار کتابخانه‌ای را به کار گیرند، عنوان نموده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش

1. Camerman

2. Clark and Jones

نشان می‌دهد که نرم‌افزار کتابخانه در بخش مدیریت، نظارت و برای برنامه‌نویسی دارای قابلیت مثبتی می‌باشد.

کیم^۱ (۲۰۱۰)، در پژوهشی نقش جنسیت و استفاده از نرم‌افزار و منابع وبسایت‌های کتابخانه‌های دانشگاهی را بررسی کرده است. او به این نتیجه رسید که بین کاربران زن و مرد در استفاده از نرم‌افزار تفاوت معناداری وجود دارد.

اسماعیل و زینب^۲ (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان ارزیابی امنیت سیستم‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های عمومی و تخصصی مالزی به بررسی کاربرد یک ابزار ارزیابی بر مبنای مدل ارزیابی امنیت سیستم‌های اطلاعاتی کتابخانه‌ای پرداختند. نتایج نشان داد که بیش از ۹۵٪ کتابخانه‌ها دارای سطح بالایی از پیاده‌سازی تکنولوژیکی را دارند. در حالی که کمتر از ۵۴٪ کتابخانه‌ها سطح قابل قبولی در میزان اداری، کمبود رویه‌های امنیتی، ابزارهای مدیریتی و فعالیت‌های ایجاد آگاهی دارند.

بررسی و مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که پژوهشگران تا حد زیادی به بررسی زمینه‌های موضوعی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های مختلف توجه داشته‌اند. اما در هیچ یک از پژوهش‌های انجام شده، به بررسی وضعیت استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی پرداخته نشده است، بنابراین، پژوهش حاضر بر آن است تا وضعیت استفاده کتابداران را از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز مورد بررسی قرار دهد.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش شناسی پیمایشی-تحلیلی است.

3. Kim

2. Ismail & Zainab

جامعه آماری مورد بررسی، ۷۴ نفر از کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز بوده، که برای انجام فعالیت‌های روزانه خود از نرم‌افزار کتابخانه‌ای استفاده می‌کردند. با مراجعه به سایت کتابخانه ملی و جستجو در بانک اطلاعات کتابخانه‌های ایران و همچنین با مراجعه به سایت بیمارستان‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌ها (همچنین به صورت حضوری) واقع در شهر اهواز، اطلاعات در مورد جامعه پژوهش گردآوری شد. در شهر اهواز ۳۹ کتابخانه تخصصی وجود دارد که ۲۴ کتابخانه از نرم‌افزار کتابخانه‌ای استفاده می‌کنند که یکی از کتابخانه‌ها به دلیل محدودیت‌های اداری و قانونی، حاضر به همکاری نشد و از جامعه پژوهش حذف گردید. ۱۵ کتابخانه، نیز نرم‌افزار کتابخانه‌ای نداشته و به صورت سنتی به مراجعه‌کنندگان خدمات ارائه می‌دهند و از طرف دیگر، در شهر اهواز ۲۶ سازمان، شرکت و بیمارستان وجود دارند که اصلاً کتابخانه ندارند. از این رو نمونه‌گیری انجام نشده و جامعه به صورت سرشماری مورد مطالعه قرار گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بوده که این پرسشنامه بر مبنای پرسشنامه پایان‌نامه داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) و اولیایی‌نژاد (۱۳۹۱) شکل گرفته و برای محاسبه روایی پرسشنامه، ابتدا در دو نوبت پرسشنامه، بین تعدادی از کتابداران با سابقه و صاحب‌نظر کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز توزیع گردید که پاسخ‌های جمع‌آوری شده در هر دو نوبت، شبیه به هم بودند و برای محاسبه ضریب پایایی پرسشنامه، از فرمول کرونباخ استفاده گردید و ضریب آلفای کرونباخ که توسط نرم‌افزار SPSS محاسبه شده برابر با ۰/۹۵۷ می‌باشد که نشان‌دهنده هماهنگی درونی بین سوال‌های پرسشنامه و در نتیجه پایایی آن است. پرسشنامه پژوهش، در دو بخش تنظیم شد؛ بخش اول پرسشنامه، شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به جنسیت، نام نرم‌افزار کتابخانه، سطح تحصیلات، سن، سابقه کار و مرتبط بودن رشته تحصیلی و بخش دوم پرسشنامه شامل ۶۴ سوال مربوط به متغیرهای پژوهش در قالب ۳ مولفه، امکانات مربوط به مدیریت (۹ سوال)، امکانات مربوط به سازماندهی و ورود اطلاعات (۳۹ سوال) و امکانات مربوط به خروجی و آماده‌سازی (۱۶ سوال) بود. پاسخ ۶۴ سوال مزبور به صورت مقیاس لیکرت شش‌حالتی (هیچ، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد،

خیلی زیاد) ارائه و به هر گزینه از صفر (هیچ) تا پنج (خیلی زیاد) امتیاز داده شد. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تی مستقل، تحلیل واریانس یک‌طرفه (آنوا)، پیرسون و نرم‌افزار SPSS 22 استفاده شد.

یافته‌ها

پس از تحلیل پرسشنامه‌های توزیع شده در بین کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز که از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در انجام فعالیت‌های کتابخانه استفاده می‌کنند، یافته‌هایی به شرح زیر حاصل گردید که ابتدا به تعداد کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز و نوع نرم‌افزار کتابخانه‌ای که استفاده می‌کنند اشاره می‌شود.

جامعه پژوهش مورد بررسی: ۱۸ کتابخانه (۷۸/۲۶ درصد) از نرم‌افزار کتابخانه‌ای پارس آذرخش، ۲ کتابخانه (۸/۷۰ درصد) از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و ۳ کتابخانه (۱۳/۰۴ درصد) از سایر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای (کاوش، کتابدار و گنجینه) استفاده کرده‌اند که نرم‌افزار پارس آذرخش بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز

متغیر اطلاعات جمعیت‌شناختی		فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۵۱	۸۱
	مرد	۱۲	۱۹
تحصیلات	دکتری	۱	۱/۶
	کارشناسی ارشد	۱۸	۲۸/۶
	کارشناسی	۳۷	۵۸/۷
	کاردانی	۱	۱/۶
	دیپلم	۶	۹/۵
رشته تحصیلی	مرتبط	۳۳	۵۲/۴
	غیر مرتبط	۳۰	۴۷/۶
سابقه کار	۱ تا ۵ سال	۱۵	۲۳/۸
	۶ تا ۱۰ سال	۲۱	۳۳/۳
	۱۱ تا ۱۵ سال	۱۸	۲۸/۶
	۱۶ تا ۲۰ سال	۳	۴/۸
	۲۱ تا ۲۵ سال	۱	۱/۶
	۲۶ سال به بالا	۵	۷/۹
سن	کمتر از ۲۵ سال	۲	۳/۲
	۲۵ تا ۳۰ سال	۱۱	۱۷/۵
	۳۱ تا ۳۶ سال	۱۸	۲۸/۶
	۳۷ سال به بالا	۳۲	۵۰/۸

همان‌گونه که از جدول ۱ برمی‌آید، ۵۱ نفر (۸۱ درصد) از جامعه پژوهش را زنان و ۱۲ نفر (۱۹ درصد) را مردان تشکیل می‌دهند که تعداد زنان از مردان بیشتر می‌باشد و در مجموع جامعه آماری ۶۳ نفر است.

جامعه پژوهش مورد بررسی، از نظر میزان تحصیلات، ۶ نفر (۹/۵ درصد) دارای مدرک دیپلم، ۱ نفر (۱/۶ درصد) دارای مدرک کاردانی، ۳۷ نفر (۵۸/۷ درصد) دارای مدرک کارشناسی، ۱۸ نفر (۲۸/۶ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱ نفر (۱/۶

درصد) دارای مدرک دکتری بودند که بیشترین فراوانی مربوط به دارندگان مدرک کارشناسی به تعداد ۳۷ نفر (۵۸/۷ درصد) بود.

جامعه پژوهش مورد بررسی، از نظر مرتبط بودن رشته تحصیلی با محیط کار، ۳۳ نفر (۵۲/۴ درصد) مرتبط و ۳۰ نفر (۴۷/۶ درصد) غیرمرتبط با محیط کار در کتابخانه بودند. بیشترین فراوانی (۵۲/۴ درصد) مربوط به افرادی بود که دارای مدرک علم اطلاعات و دانش‌شناسی بودند.

جامعه پژوهش مورد بررسی، از نظر سابقه کار، ۱۵ نفر (۲۳/۸ درصد) بین ۱ تا ۵ سال سابقه، ۲۱ نفر (۳۳/۳ درصد) بین ۶ تا ۱۰ سال سابقه، ۱۸ نفر (۲۸/۶ درصد) بین ۱۱ تا ۱۵ سال سابقه، ۳ نفر (۴/۸ درصد) بین ۱۶ تا ۲۰ سال سابقه، ۱ نفر (۱/۶ درصد) بین ۲۱ تا ۲۵ سال سابقه و ۵ نفر (۷/۹ درصد) ۲۶ سال به بالا سابقه کار داشتند که بیشترین فراوانی مربوط به کسانی می‌باشد که بین ۶ تا ۱۰ سال سابقه کار داشته و تعداد آن‌ها ۲۱ نفر (۳۳/۳ درصد) است.

جامعه پژوهش مورد بررسی، از نظر سنی، ۲ نفر (۳/۲ درصد) کمتر از ۲۵ سال، ۱۱ نفر (۱۷/۵ درصد) بین ۲۵ تا ۳۰ سال، ۱۸ نفر (۲۸/۶ درصد) بین ۳۱ تا ۳۶ سال و ۳۲ نفر (۵۰/۸ درصد) ۳۷ سال به بالا داشتند که بیشترین فراوانی مربوط به ۳۷ سال به بالا می‌باشد. برای بررسی میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات بخش مدیریت از ۹ مؤلفه و معیار استفاده گردید که در جدول ۲ به ترتیب آمده است.

جدول ۲. فراوانی میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌های بخش مدیریت نرم‌افزارهای مورد

بررسی

ردیف	مؤلفه‌ها و معیارها		نام نرم‌افزار										
			میزان استفاده		پارس آذرخش		سیمرغ		سایر نرم‌افزارها				
			مجموع	فراوانی	مجموع	فراوانی	مجموع	فراوانی	مجموع	فراوانی			
		مؤلفه‌های مورد مطالعه	درصد	امتیاز	درصد	امتیاز	درصد	امتیاز	درصد	امتیاز	کل	فراوانی	درصد
۱		تعریف گروه‌های کاری به همراه سطح دسترسی آن‌ها	۴۹	۱۸۹	۸	۲۲	۲	۵۰	۳	۵۹	۹۳/۶۵		
۲		تعریف نام کاربری و کلمه رمز برای کاربران	۵۰	۲۰۰	۸	۳۶	۴	۱۰۰	۱۳	۶۲	۹۸/۴۱		
۳		تهیه نسخه پشتیبان از داده‌ها	۵۱	۱۷۷	۸	۳۵	۴	۱۰۰	۱۸	۶۳	۱۰۰		
۴		بازگشت نسخه پشتیبان بر روی دیسک سخت	۵۱	۱۷۶	۸	۳۶	۴	۱۰۰	۱۶	۶۳	۱۰۰		
۵		طراحی پایگاه جدید به منظور خاص (فهرستگان - همکاری بین کتابخانه‌ای و ..)	۵۱	۱۱۶	۸	۳۷	۳	۷۵	۱۲	۶۲	۹۸/۴۱		
۶		حذف کامل پایگاه اطلاعات به همراه کلیه اطلاعات	۵۱	۲۰۹	۸	۳۷	۴	۱۰۰	۱۶	۶۳	۱۰۰		
۷		تعریف محل‌های نگهداری مدارک	۵۰	۲۰۷	۸	۳۸	۴	۱۰۰	۱۸	۶۲	۹۸/۴۱		
۸		استفاده از برد عمومی نرم‌افزار جهت اطلاع‌رسانی و ارتباط با مدیریت و سایر بخش‌ها	۵۱	۱۴۳	۸	۲۳	۳	۷۵	۱۰	۶۲	۹۸/۴۱		
۹		ایجاد تغییرات دلخواه در طرح، واژگان، رنگ و ... محیط رابط نرم‌افزار	۵۱	۱۳۸	۷	۲۰	۳	۷۵	۳	۶۱	۹۶/۸۲		
		میانگین	۵۰/۵۵	۱۵۵۵	۷/۸۹	۲۸۴	۳/۴۴	۸۶/۱۱	۱۰۹	۶۱/۸۹	۹۸/۲۳		

همان طور که در جدول ۲ نیز مشاهده می‌شود، کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز به میزان ۱۰۰ درصد از قابلیت‌های تهیه نسخه پشتیبان از داده‌ها، بازگشت نسخه پشتیبان بر روی دیسک سخت و حذف کامل پایگاه اطلاعات به همراه کلیه اطلاعات در بخش مدیریت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای استفاده می‌کنند. این کتابداران به میزان ۹۸/۴۱ درصد از قابلیت‌های تعریف نام کاربری و کلمه رمز برای کاربران، طراحی پایگاه جدید به منظور خاص (فهرستگان- همکاری بین کتابخانه‌ای و ..)، تعریف محل‌های نگهداری مدارک و استفاده از بورد عمومی نرم‌افزار جهت اطلاع‌رسانی و ارتباط با مدیریت و سایر بخش‌ها را به کار می‌برند.

همچنین کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی به میزان ۹۳/۶۵ درصد از قابلیت تعریف گروه‌های کاری به همراه سطح دسترسی آن‌ها و ۹۶/۸۲ درصد از قابلیت ایجاد تغییرات دلخواه در طرح، واژگان، رنگ و ... محیط رابط نرم‌افزار استفاده می‌کنند. در نهایت لازم به ذکر است داده‌ها نشان می‌دهند که میانگین کل میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات و قابلیت‌های بخش مدیریت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، ۹۸/۲۳ درصد بوده که از میزان میانگین ۹۹/۱۲ درصد کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند و میانگین ۹۸/۶۱ درصد و ۸۶/۱۱ درصد به ترتیب مربوط به کتابدارانی می‌باشد که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و سایر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای (کاوش، کتابدار و گنجینه) استفاده می‌کنند و مجموع امتیازات کسب شده، کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند از دو نرم‌افزار دیگر بیشتر است. در مجموع میانگین تعداد کتابداران پاسخگو به گویه‌های پرسشنامه قابلیت‌های بخش مدیریت نرم‌افزارهای مورد بررسی، ۶۱/۸۹ نفر (۹۸/۲۳ درصد) از ۶۳ نفر است.

برای بررسی میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات بخش سازماندهی و ورود اطلاعات، ۳۹ مؤلفه مورد توجه قرار گرفت. جدول ۳، فراوانی میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. فراوانی میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌های بخش سازماندهی و ورود اطلاعات در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی

ردیف	مؤلفه‌ها و معیارها							نام نرم‌افزار	
	میزان استفاده		پارس آذرخش		سیمرغ		سایر نرم‌افزارها		
	مؤلفه‌های مورد مطالعه	فراوانی درصد	مجموع فراوانی درصد	فراوانی درصد	مجموع فراوانی درصد	فراوانی درصد	مجموع فراوانی درصد		کل فراوانی درصد
۱	امکان استفاده از پایگاه مستند مشاهیر در هنگام ورود اطلاعات	۴۶	۷	۲۳	۴	۹۰/۴۷	۵۷		
		۹۰/۱۹	۸۷/۵	۱۰۰	۱۰۰				
۲	استفاده از پایگاه مستند موضوعی در هنگام ورود اطلاعات	۴۹	۸	۳۱	۴	۹۶/۸۲	۶۱		
		۹۶/۰۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۳	استفاده از بانک واژگان در هنگام ورود اطلاعات	۴۹	۸	۲۹	۴	۹۶/۸۲	۶۱		
		۹۶/۰۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۴	استفاده از نشانه مولف در هنگام ورود اطلاعات	۴۷	۸	۳۰	۴	۹۳/۶۵	۵۹		
		۹۲/۱۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۱۰	امکان انتقال اطلاعات از لوح فشرده کتابخانه ملی ایران	۵۰	۸	۴۰	۴	۹۸/۴۱	۶۲		
		۹۸/۰۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۱۱	امکان انتقال اطلاعات از CD-Marc	۴۹	۸	۴۰	۰	۹۵/۲۳	۶۰		
		۹۶/۰۷	۱۰۰	۱۰۰	۷۵				
۱۲	امکان انتقال اطلاعات از وب سایت کتابخانه کنگره آمریکا	۴۹	۸	۳۹	۴	۹۶/۸۲	۶۱		
		۹۶/۰۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۱۴	امکان فراخوانی اطلاعات از فرمت کاوش	۴۵	۸	۳۹	۳	۸۸/۸۸	۵۶		
		۸۸/۲۳	۱۰۰	۱۰۰	۷۵				
۱۵	امکان فراخوانی اطلاعات از فرمت ایزو	۴۹	۸	۴۰	۷	۹۶/۸۲	۶۱		
		۹۶/۰۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۱۶	امکان فراخوانی اطلاعات از فرمت کتابخانه کنگره	۴۷	۸	۴۰	۰	۹۳/۶۵	۵۹		
		۹۲/۱۵	۱۰۰	۱۰۰	۵۰				
۲۶	استفاده از سرویس ورود اطلاعات کتاب فارسی	۵۱	۸	۴۰	۱۷	۱۰۰	۶۳		
		۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				
۲۷	استفاده از سرویس ورود اطلاعات کتاب لاتین	۵۱	۸	۳۲	۱۷	۱۰۰	۶۳		
		۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰				

۱۰۰	۶۳	۱۴	۴	۷	۸	۱۳۰	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات مقاله فارسی	۲۸
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۱۰۰	۶۳	۱۴	۴	۶	۸	۱۱۹	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات مقاله لاتین	۲۹
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۱۰۰	۶۳	۶	۴	۱۰	۸	۷۱	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات کاتالوگ فارسی	۳۰
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۱۰۰	۶۳	۶	۴	۶	۸	۶۷	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات کاتالوگ لاتین	۳۱
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۱۰۰	۶۳	۱۴	۴	۷	۸	۱۱۹	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات لوح فشرده فارسی	۳۲
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۹۶/۸۲	۶۱	۱۰	۳	۳	۸	۸۸	۵۰	استفاده از سرویس ورود اطلاعات لوح فشرده لاتین	۳۳
			۷۵		۱۰۰		۹۸/۰۳		
۱۰۰	۶۳	۱۵	۴	۴	۸	۱۲۳	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات نشریه فارسی	۳۴
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۱۰۰	۶۳	۱۵	۴	۴	۸	۸۶	۵۱	استفاده از سرویس ورود اطلاعات نشریه لاتین	۳۵
			۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		
۹۸/۴۱	۶۲	۶	۴	۸	۸	۴۷	۵۰	استفاده از سرویس ورود اطلاعات کاست فارسی	۳۶
			۱۰۰		۱۰۰		۹۸/۰۳		
۹۵/۲۳	۶۰	۱	۴	۳	۸	۴۱	۴۹	استفاده از سرویس ورود اطلاعات کاست لاتین	۳۷
			۱۰۰		۱۰۰		۹۶/۰۷		
۹۸/۴۱	۶۲	۰	۴	۶	۸	۶۳	۵۰	استفاده از سرویس ورود اطلاعات بریده جراید فارسی	۳۸
			۱۰۰		۱۰۰		۹۸/۰۳		
۹۸/۴۱	۶۲	۰	۴	۶	۸	۶۵	۵۰	استفاده از سرویس ورود اطلاعات بریده جراید لاتین	۳۹
			۱۰۰		۱۰۰		۹۸/۰۳		
۹۷/۰۶	۶۱/۱۵	۳۰۳	۳/۶۱	۹۷۷	۷/۹۵	۵۵۲۱	۴۹/۵۹	میانگین	
			۹۰/۳۸		۹۹/۳۶		۹۷/۲۳		

براساس داده‌های مندرج در جدول ۳، کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز با میانگین کل ۹۶/۸۲ درصد از پایگاه مستند موضوعی و بانک واژگان و میانگین ۹۳/۶۵ درصد از نشانه مؤلف و ۹۰/۴۷ درصد از پایگاه مستند مشاهیر در هنگام ورود اطلاعات

استفاده می‌کنند. کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، امکان حذف گروهی مدارک منتخب (۹۸/۴۱ درصد) را به عنوان یکی از امکانات ویرایش بر امکان حذف گروهی مدارک (۹۵/۲۳ درصد) ترجیح داده و ۹۸/۴۱ درصد از امکانات «ویرایش یک واژه یا عبارت» و ۹۶/۸۲ درصد امکانات ویرایش «پر نمودن و خالی نمودن یک فیلد خاص در مجموعه‌ای از رکوردها» را مورد استفاده قرار می‌دهند.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، ۹۸/۴۱ درصد «انتقال از لوح فشرده ملی ایران» را به عنوان یکی از قابلیت‌های انتقال اطلاعات مورد استفاده قرار می‌دهند، به همین دلیل فراخوانی اطلاعات بیشتر از فرمت ایزو صورت می‌گیرد و با توجه به این که کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، در هنگام ورود اطلاعات هم از کتب فارسی و هم لاتین استفاده می‌کنند، میانگین ۹۶/۸۲ درصد و ۹۵/۲۳ درصد به ترتیب «انتقال اطلاعات از وبسایت کتابخانه کنگره آمریکا» و «انتقال اطلاعات از CD_ MARC» را به عنوان قابلیت‌های دیگر انتقال اطلاعات مورد استفاده قرار می‌دهند و از طرف دیگر امکان فراخوانی اطلاعات از فرمت کتابخانه کنگره آمریکا و فرمت کاوش به ترتیب ۹۳/۶۵ درصد و ۸۸/۸۸ درصد بوده که کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، بیشتر از فرمت ایزو استفاده کرده‌اند. همچنین کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، به میزان ۱۰۰ درصد از قابلیت امکان ویرایش مدارک براساس شماره ثبت، عنوان و ... جهت تصحیح اطلاعات استفاده می‌کنند و با میانگین ۹۳/۶۵ درصد از امکان کپی یک رکورد در رکورد جدید و ۹۶/۸۲ درصد از قابلیت‌های امکان الفبایی کردن رکوردها براساس فیلدی خاص، امکان تعریف شکل و ساختار کاربرگه اطلاعات کتابشناختی مورد نیاز و امکان هشدار در زمانی که یک فیلد تکراری باشد، در قسمت سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، استفاده می‌کنند.

نتایج نشان می‌دهد کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از قابلیت امکان استفاده از فایل‌های شاخص (ایندکس‌ها) در ذخیره و بازیابی اطلاعات با میانگین ۹۵/۲۳ درصد، دارا بودن راهنمای فوری در حین ورود اطلاعات (به صورت زیرنویس) و امکان

باز نمودن پنجره‌های مختلف به طور همزمان با میانگین ۹۸/۴۱ درصد، در قسمت سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، استفاده می‌کنند.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، از سرویس ورود اطلاعات منابع اطلاعاتی اعم از کتاب فارسی و لاتین، مقاله فارسی و لاتین، کاتالوگ فارسی و لاتین، لوح فشرده فارسی و نشریه فارسی و لاتین در قسمت سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، با میانگین ۱۰۰ درصد و سایر منابع اطلاعاتی را با توجه به نیازهای اطلاعاتی تخصصی اعضای کتابخانه، استفاده می‌کنند. در نهایت لازم به ذکر است داده‌ها نشان می‌دهند که میانگین کل میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات و قابلیت‌های بخش سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، ۹۷/۰۶ درصد بوده که از این میزان، میانگین ۹۷/۲۳ درصد (۵۵۲۱ امتیاز) کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند و میانگین ۹۹/۳۶ درصد (۹۷۷ امتیاز) و ۹۰/۳۸ (۳۰۳ امتیاز) درصد به ترتیب مربوط به کتابدارانی می‌باشد که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیم‌رغ و سایر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای (کاوش، کتابدار و گنجینه) استفاده می‌کنند و مجموع امتیازات کسب شده کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند از دو نرم‌افزار دیگر بیشتر می‌باشد. در مجموع میانگین تعداد کتابداران پاسخگو به گویه‌های پرسشنامه قابلیت‌های بخش سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای مورد بررسی، ۶۱/۱۵ نفر (۹۷/۰۶ درصد) از ۶۳ نفر است.

برای بررسی میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، از امکانات و قابلیت‌های بخش خروجی و آماده‌سازی از ۱۶ مؤلفه و معیار استفاده گردید. نتایج این بررسی در جدول ۴، توصیف شده است.

جدول ۴. فراوانی میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات و قابلیت‌های بخش خروجی و آماده‌سازی در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی

کل		نام نرم‌افزار					مولفه‌ها و معیارها		ردیف
		سایر نرم‌افزارها		سیمرغ		پارس آذرخش		میزان استفاده	
		مجموع امتیاز	فراوانی درصد	مجموع امتیاز	فراوانی درصد	مجموع امتیاز	فراوانی درصد		
۹۸/۴۱	۶۲	۱۸	۴	۴۰	۸	۱۸۵	۵۰	امکان تهیه گزارش‌های آماری براساس اطلاعات کتابشناختی (عنوان، تاریخ، محل نشر و ...)	۱
۹۸/۴۱	۶۲	۱۸	۴	۴۰	۸	۱۷۹	۵۰	امکان تهیه گزارش‌های آماری از تعداد مواد کتابخانه‌ای	۲
۱۰۰	۶۳	۱۱	۴	۴۰	۸	۱۸۴	۵۱	فهرست‌های الفبایی از فیله‌های خاص (عناوین، پدیدآورندگان، موضوعات، شماره رده‌بندی)	۳
۹۸/۴۱	۶۲	۱۱	۳	۴۰	۸	۱۸۶	۵۱	استفاده از خروجی‌های مختلف بر روی صفحه نمایش	۴
۹۸/۴۱	۶۲	۱۳	۳	۴۰	۸	۱۸۱	۵۱	استفاده از خروجی‌های مختلف بر روی فایل	۵
۱۰۰	۶۳	۱۷	۴	۴۰	۸	۱۸۶	۵۱	استفاده از خروجی‌های مختلف بر روی چاپگر	۶
۹۸/۴۱	۶۲	۷	۴	۴۰	۸	۱۶۸	۵۰	امکان تهیه فهرستبرگه‌های مختلف (عنوان-موضوع-مؤلف)	۷
۱۰۰	۶۳	۱۰	۴	۳۹	۸	۲۱۱	۵۱	امکان تهیه برچسب عطف کتاب	۸
۹۸/۴۱	۶۲	۶	۴	۳۴	۸	۱۹۶	۵۰	امکان تهیه برچسب جیب کتاب	۹
۹۶/۸۲	۶۱	۵	۳	۳۸	۸	۱۷۹	۵۰	امکان تهیه تازه‌های کتابخانه	۱۰
۱۰۰	۶۳	۲	۴	۳۹	۸	۲۰۹	۵۱	امکان تهیه بارکد	۱۱

۹۸/۴۱	۶۲	۶	۳ ۷۵	۳۹	۸ ۱۰۰	۱۹۸	۵۱ ۱۰۰	امکان تهیه دفتر ثبت	۱۲
۹۶/۸۲	۶۱	۶	۳ ۷۵	۳۴	۷ ۸۷/۵	۱۸۸	۵۱ ۱۰۰	امکان تهیه کتابشناسی	۱۳
۹۸/۴۱	۶۲	۲	۳ ۷۵	۲۹	۸ ۱۰۰	۱۴۶	۵۱ ۱۰۰	امکان تغییر فونت چاپ برای برخی فیلدها (پررنگ، زیر خطدار)	۱۴
۱۰۰	۶۳	۱۸	۴ ۱۰۰	۳۵	۸ ۱۰۰	۲۰۴	۵۱ ۱۰۰	امکان نمایش پیش از چاپ	۱۵
۹۶/۸۲	۶۱	۵	۳ ۷۵	۳۵	۸ ۱۰۰	۱۹۱	۵۰ ۹۸/۰۳	دارا بودن پیغام‌های مناسب در حین عملیات چاپ	۱۶
۹۸/۶۱	۶۲/۱۲	۱۵۵	۳/۵۶ ۸۹/۰۶	۶۰۲	۷/۹۴ ۹۹/۲۲	۲۹۹۱	۵۰/۶۲ ۹۹/۲۶	میانگین	

داده‌های جدول ۴ حاکی از آن است که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز به میزان ۱۰۰ درصد از قابلیت‌های فهرست‌های الفبایی از فیلدهای خاص (عناوین، پدیدآورندگان، موضوعات، شماره رده‌بندی)، استفاده از خروجی‌های مختلف بر روی چاپگر، امکان تهیه برجسب عطف کتاب، امکان تهیه بارکد و امکان نمایش پیش از چاپ جهت خروجی و آماده‌سازی در نرم‌افزار کتابخانه‌ای مورد بررسی، استفاده می‌کنند. همچنین کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، با میانگین ۹۸/۴۱ درصد از امکانات و قابلیت‌های امکان تهیه گزارش‌های آماری براساس اطلاعات کتابشناختی (عنوان، تاریخ، محل نشر و ...)، امکان تهیه گزارش‌های آماری از تعداد مواد کتابخانه‌ای، استفاده از خروجی‌های مختلف بر روی صفحه نمایش، استفاده از خروجی‌های مختلف بر روی فایل، امکان تهیه فهرست بر گه‌های مختلف (عنوان - موضوع - مولف)، امکان تهیه برجسب جیب کتاب، امکان تهیه دفتر ثبت و امکان تغییر فونت چاپ برای برخی فیلدها (پررنگ، زیر خطدار) در بخش خروجی و آماده‌سازی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، استفاده نموده‌اند. در نهایت می‌توان گفت که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، با میانگین کل ۹۸/۶۱ درصد از امکانات و قابلیت‌های مربوط به خروجی و آماده‌سازی در

نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، استفاده برده‌اند و کتابدارانی که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای پارس آذرخش، استفاده کرده‌اند بیشتر از امکانات و قابلیت‌های مذکور بهره گرفته‌اند. در مجموع میانگین تعداد کتابداران پاسخگو به گویه‌های پرسشنامه قابلیت‌های بخش خروجی و آماده‌سازی نرم‌افزارهای مورد بررسی، ۶۲/۱۲ نفر (۹۸/۶۱ درصد) از ۶۳ نفر است.

با توجه به میانگین کل به دست آمده از سه قابلیت نرم‌افزار کتابخانه‌ای (مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی) در نرم‌افزارهای کتابخانه‌های مورد بررسی، مدیریت (۹۸/۲۳ درصد) و خروجی و آماده‌سازی (۹۸/۶۱ درصد) بیشترین استفاده و سازماندهی و ورود اطلاعات (۹۷/۰۶ درصد) کمترین استفاده به عمل آمده است.

با استفاده از آزمون تی مستقل و آنوا نتایج نشان داد که بین متغیرهای جمعیت‌شناختی کتابداران و میزان استفاده آنان از قابلیت‌های (مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی) نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵. از نظر میزان استفاده آنان از قابلیت‌های نرم‌افزاری مورد بررسی وجود ندارد. همان‌طور که می‌دانیم در مبحث همبستگی، ارتباط بین دو متغیر یا چند متغیر آزمون می‌گردد. دو صفت در صورتی مستقل از یکدیگرند که تغییرات یک صفت، بر حسب مقادیر مختلف صفت دیگر تغییر نکند. در غیر این صورت، بین دو صفت همبستگی وجود دارد (هویدا، ۱۳۸۷). ضریب همبستگی عددی است که در فاصله (+۱ و -۱) قرار می‌گیرد و با استفاده از آن می‌توان میزان و جهت همبستگی بین دو متغیر را تعیین کرد (خردمندیا، ۱۳۸۷). برای مشخص شدن همبستگی میان شاخص‌های مورد بررسی به صورت دو به دو، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. در جدول ۴، ضریب همبستگی هر کدام از شاخص‌ها به صورت دو به دو آمده است.

جدول ۵. ضریب همبستگی پیرسون برای اثبات رابطه بین مؤلفه‌های مورد بررسی به صورت دو به دو در نرم‌افزارهای مورد بررسی

قابلیت نرم‌افزار کتابخانه‌ای	مدیریت			سازماندهی و ورود اطلاعات			خروجی و آماده‌سازی		
	پارس آذرخش	سیمرغ	سایر نرم‌افزارها	پارس آذرخش	سیمرغ	سایر نرم‌افزارها	پارس آذرخش	سیمرغ	سایر نرم‌افزارها
مدیریت	*	*	*	۰/۰۹۶	-۰/۸۵۸	۰	۰/۲۳۸	۰/۵۷۰	۰
سازماندهی و ورود اطلاعات	۰/۳۱۵	-۰/۸۵۸	۰	۰/۰۹۶	*	*	۰/۹۳۸	-۰/۰۴۱	-۱/۰۰۰
خروجی و آماده‌سازی	۰/۰۹۶	۰/۲۳۸	۰	۰/۰۹۶	۰/۵۷۰	۰	۰/۲۳۸	*	*

از داده‌های جدول ۵، چنین برمی‌آید که با انجام آزمون پیرسون، در نرم‌افزار پارس آذرخش با توجه به مقدار مثبت ضریب همبستگی پیرسون به دست آمده بین قابلیت‌های مدیریت و خروجی و آماده‌سازی، و سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی، می‌توان گفت که فقط در قابلیت‌های مذکور (به استثناء بخش سازماندهی و ورود اطلاعات) در نرم‌افزار پارس آذرخش رابطه‌ای معنادار وجود دارد، ولی در دو نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و سایر نرم‌افزارها (کاوش، کتابدار و گنجینه) به علت ضریب همبستگی منفی و عدم سطح معناداری (در سطح ۰/۰۵) بین قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه‌ای در آن دو نرم‌افزار، همبستگی بین آن متغیرها معنادار نبوده و می‌توان نتیجه گرفت که فقط در نرم‌افزار کتابخانه‌ای پارس آذرخش، بین میزان استفاده از قابلیت‌ها (به استثناء بخش سازماندهی و ورود اطلاعات) رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان می‌دهد که در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، نرم‌افزار کتابخانه‌ای

پارس آذرخش با فراوانی ۱۸ (۷۸/۲۶ درصد) بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) که نشان داد بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی از نرم‌افزار سیمرخ استفاده کرده‌اند، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که میانگین کل میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات و قابلیت‌های بخش مدیریت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، ۹۸/۲۳ درصد بوده که از میزان، میانگین ۹۹/۱۲ درصد کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند و میانگین ۹۸/۶۱ درصد و ۸۶/۱۱ درصد به ترتیب مربوط به کتابدارانی می‌باشد که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرخ و سایر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای (کاوش، کتابدار و گنجینه) استفاده می‌کنند و مجموع امتیازات کسب شده، کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند از دو نرم‌افزار دیگر بیشتر می‌باشد. این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) که نشان داد کتابخانه‌هایی که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرخ استفاده می‌کنند به میزان ۷۷/۳ درصد از قابلیت‌های بخش مدیریت نرم‌افزار مربوطه بهره گرفته‌اند، همخوانی ندارد و از طرف دیگر، در مجموع می‌توان عنوان کرد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز به میزان ۹۸/۲۳ درصد از قابلیت‌ها و امکانات بخش مدیریت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای استفاده کرده‌اند که نسبت به یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) (۵۷/۸ درصد) و اولیایی نژاد (۱۳۹۱) (میزان استفاده آن کمتر از ۵۷/۸ درصد بوده) برابری نمی‌کند و در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد.

نتایج نشان می‌دهد که بیشترین میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، قابلیت‌ها و امکانات بخش مدیریت و خروجی و آماده‌سازی است، در حالی که کمترین آن مربوط به بخش سازماندهی و ورود اطلاعات می‌شود. این یافته در راستای یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲)، کامرمن (۱۹۸۶) و کلارک و جونز (۱۹۸۶) همخوانی دارد و در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد، ولی با یافته‌های پژوهش کویچی، عصاره، عظیمی، و هاشمی (۱۳۹۱)، اولیایی نژاد (۱۳۹۱) و اسماعیل و

زینب (۲۰۱۱) که نشان دادند کمترین میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌ها و امکانات مربوط به بخش مدیریت است، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که میانگین کل میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از امکانات و قابلیت‌های بخش سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، ۹۷/۰۶ درصد بوده که از میزان میانگین ۹۷/۲۳ درصد کتابدارانی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند و میانگین ۹۹/۳۶ درصد و ۹۰/۳۸ درصد به ترتیب مربوط به کتابدارانی می‌باشد که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و سایر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای (کاوش، کتابدار و گنجینه) استفاده می‌کنند. اگر بررسی و مقایسه از لحاظ درصد و فراوانی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای باشد، این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) که نشان داد کتابخانه‌هایی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده کرده‌اند کمتر از ۵۰ درصد قابلیت‌های موردنظر را به کار گرفته‌اند، همخوانی ندارد، ولی اگر از لحاظ مجموع امتیازات کسب شده در حوزه سازماندهی و ورود اطلاعات در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی باشد مجموع امتیازات، میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌هایی که از نرم‌افزار پارس آذرخش استفاده می‌کنند بیشتر از دو نرم‌افزار دیگر بوده که این یافته با یافته‌های پژوهش هوشیار یزدیان (۱۳۷۶) و موسوی چلک (۱۳۷۹) همخوانی دارد و میانگین کل میزان استفاده پژوهش از قابلیت سازماندهی و ورود اطلاعات ۹۷/۰۶ درصد و نسبت به یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) (۵۶/۵ درصد) و اولیایی نژاد (۱۳۹۱) (۶۴/۷ درصد) در وضعیت بهتری قرار دارد.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، از امکانات و قابلیت سازماندهی و ورود اطلاعات، از جنبه انتقال اطلاعات از پایگاه اطلاعاتی CD-MARC و سایت کتابخانه کنگره به ترتیب ۹۵/۲۳ درصد و ۹۶/۸۲ درصد استفاده کرده‌اند و این نشان‌دهنده میزان توانایی استفاده آنان از امکانات و قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی است که از لحاظ مجموع امتیازات کسب شده نرم‌افزاری، این یافته با یافته‌های پژوهش یوسفی و داودزاده سالستانی (۱۳۷۸) و موسوی چلک (۱۳۷۹) که نشان

دادند مجموع امتیازات کسب شده نرم‌افزار پارس آذرخش نسبت به دو نرم‌افزار دیگر از وضعیت بهتری برخوردار بود، همخوانی دارد، ولی از لحاظ میزان استفاده کتابداران از دو پایگاه مذکور، با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) همخوانی دارد و نسبت به یافته‌های پژوهش یوسفی و داودزاده سالستانی (۱۳۷۸) که نشان دادند کم و بیش دارای مشکلاتی هستند و با یافته‌های پژوهش اولیایی‌نژاد (۱۳۹۱) که نشان داد کتابداران از قابلیت‌های انتقال اطلاعات از وبسایت کتابخانه کنگره هرگز استفاده نکرده‌اند، همخوانی ندارد.

نتایج نشان داد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، با میانگین ۹۴/۶۴ درصد از پایگاه مستند موضوعی، بانک واژگان، نشانه مؤلف و پایگاه مستند مشاهیر در هنگام ورود اطلاعات استفاده می‌کنند که این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) و اولیایی‌نژاد (۱۳۹۱) همخوانی داشته و در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد، ولی با یافته‌های پژوهش حاجی زین‌العابدینی، داودزاده سالستانی، عبداللهی، و یوسفی‌نژاد (۱۳۷۹) که نشان دادند که در سرعنوان‌های موضوعی فارسی، مستند مشاهیر و مؤلفان فارسی، امکانی برای صدور ISO وجود ندارد و نمی‌توان اطلاعات آن را به نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای انتقال داد، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، از امکانات ویرایش از قبیل پر نمودن، ویرایش یک واژه یا عبارت و خالی نمودن یک فیلد خاص در مجموعه‌ای از رکوردها در بخش سازماندهی و ورود اطلاعات، در هنگام تصحیح و ویرایش اطلاعات، به میزان بسیار مطلوب استفاده می‌کنند، این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) و اولیایی‌نژاد (۱۳۹۱) همخوانی داشته و در وضعیت بسیار مطلوبی قرار دارد، ولی از جنبه حذف کردن رکوردها نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) و اولیایی‌نژاد (۱۳۹۱) که نشان دادند حذف رکوردها بیشتر به صورت گروهی صورت می‌گیرد، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، از سرویس ورود اطلاعات منابع اطلاعاتی اعم از کتاب فارسی و لاتین، مقاله فارسی و لاتین، کاتالوگ فارسی و لاتین، لوح فشرده فارسی و نشریه فارسی و لاتین در قسمت سازماندهی و ورود اطلاعات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، با میانگین ۱۰۰ درصد و سایر منابع اطلاعاتی را با توجه به نیازهای اطلاعاتی تخصصی اعضای کتابخانه، استفاده می‌کنند. این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) و مرادی (۱۳۸۶) به جزء لوح فشرده (۳۶/۳ درصد) همخوانی دارد، ولی با یافته‌های پژوهش اولیایی نژاد (۱۳۹۱) که نشان داد اکثر منابع کتابخانه‌های مورد بررسی را منابع چاپی و آن هم کتب فارسی تشکیل می‌دهد و استفاده از منابع لاتین اندک هست و به سایر منابع اطلاعاتی اشاره‌ای نکرده است، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، با میانگین کل ۹۸/۶۱ درصد از امکانات و قابلیت‌های مربوط به خروجی و آماده‌سازی در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، استفاده برده‌اند و کتابدارانی که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای پارس آذرخش، استفاده کرده‌اند بیشتر از (درصد و مجموع امتیازات کسب شده) امکانات و قابلیت‌های مذکور بهره برده‌اند که این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) که نشان داد فقط کتابخانه‌هایی که از نرم‌افزار سیمرخ استفاده کرده‌اند بیش از ۵۰ درصد قابلیت‌های مربوط به خروجی‌ها و آماده‌سازی را به کار گرفته‌اند، همخوانی ندارد و در مجموع میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز از قابلیت‌ها و امکانات بخش خروجی و آماده‌سازی ۹۸/۶۱ درصد بوده که نسبت به میزان استفاده پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) ۴۶/۷ درصد و اولیایی نژاد (۱۳۹۱) ۷۵/۲۰ درصد، در وضعیت بسیار مطلوبی قرار دارد.

نتایج نشان می‌دهد که بیشترین خروجی‌هایی که از نرم‌افزارهای مورد بررسی گرفته می‌شود شامل امکان تهیه فهرست‌برگه‌های مختلف (عنوان - موضوع - مولف)، برچسب عطف کتاب، برچسب جیب کتاب، تازه‌های کتابخانه، تهیه بارکد، تهیه دفتر ثبت و تهیه

کتابشناسی است و همچنین گزارش‌های آماری را براساس اطلاعات کتابشناختی (عنوان، تاریخ، محل نشر و ...) و تعداد مواد کتابخانه‌ای، تهیه می‌کنند که این یافته‌ها در راستای یافته‌های پژوهش اولیایی نژاد (۱۳۹۱) بوده و در وضعیت بهتری قرار دارد، ولی با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) که نشان داد بیش از ۵۰ درصد کتابخانه‌های مرکزی مورد بررسی از امکانات خروجی و آماده‌سازی مذکور استفاده نمی‌کنند، همخوانی ندارد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، برای به کارگیری امکانات خروجی‌های مختلف نرم‌افزارهای مورد بررسی، از صفحه نمایش، فایل و چاپگر (میانگین ۹۸/۹۴ درصد) استفاده می‌کنند که این یافته با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) همخوانی دارد، ولی با یافته‌های پژوهش اولیایی نژاد (۱۳۹۱) که نشان داد کتابداران به طور متوسط از قالب‌های خروجی صفحه نمایش و چاپگر استفاده می‌کنند و به میزان خیلی کم، قالب ذخیره در فایل را به کار می‌برند، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، از امکانات تغییر فونت چاپ برای برخی فیلدها، نمایش پیش از چاپ و دارا بودن پیام‌های مناسب در حین عملیات چاپ به عنوان امکانات بخش آماده‌سازی و خروجی نرم‌افزارهای مورد بررسی، به طور بسیار مطلوب استفاده کرده‌اند و این یافته‌ها در راستای یافته‌های پژوهش اولیایی نژاد (۱۳۹۱) بوده و در وضعیت بهتری قرار دارد، ولی با یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲) که اشاره‌ای به این امکانات نرم‌افزاری نکرده است، همخوانی ندارد.

نتایج نشان می‌دهد که میانگین کل میزان استفاده کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی از امکانات و قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، ۹۷/۹۷ درصد بوده و نسبت به یافته‌های پژوهش داودزاده سالستانی (۱۳۸۲)، کوکبی، عصاره، عظیمی، و هاشمی (۱۳۹۱) و اولیایی نژاد (۱۳۹۱) در وضعیت مطلوب و بهتری قرار دارد.

در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد بررسی، متغیرهای جنسیت، سابقه کار، رشته و مقطع تحصیلی تأثیری در میزان استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای ندارد. این یافته‌ها از نظر جنسیت با یافته‌های پژوهش کوکبی، عصاره، عظیمی، و هاشمی

(۱۳۹۱) همخوانی دارد، ولی با یافته‌های پژوهش کیم (۲۰۱۰) که به این نتیجه رسید بین کاربران زن و مرد در استفاده از نرم‌افزار تفاوت معناداری وجود دارد، همخوانی ندارد. از نظر سابقه کار با یافته‌های پژوهش کوکبی، عصاره، عظیمی، و هاشمی (۱۳۹۱) و اولیایی نژاد (۱۳۹۱) که در یافته‌های پژوهشی خود دریافتند که سابقه کار تأثیری بر میزان استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه‌ای ندارد، همخوانی دارد. از نظر رشته تحصیلی با یافته‌های پژوهش کوکبی، عصاره، عظیمی، و هاشمی (۱۳۹۱) همخوانی ندارد که نشان دادند رشته تحصیلی تأثیری بر میزان استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه‌ای دارد.

با انجام آزمون پیرسون، بین میزان استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، در بخش‌های مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی، نتایج نشان داد که نرم‌افزار پارس آذرخش با توجه به مقدار مثبت ضریب همبستگی پیرسون به دست آمده بین قابلیت‌های مدیریت و خروجی و آماده‌سازی، و سازماندهی و ورود اطلاعات و خروجی و آماده‌سازی، می‌توان گفت که فقط در قابلیت‌های مذکور (به استثناء بخش سازماندهی و ورود اطلاعات) در نرم‌افزار پارس آذرخش رابطه‌ای معنادار وجود دارد، ولی در دو نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و سایر نرم‌افزارها (کاوش، کتابدار و گنجینه) به علت ضریب همبستگی منفی و عدم سطح معناداری (در سطح ۰/۰۵) بین قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه‌ای در آن دو نرم‌افزار، همبستگی بین آن متغیرها معنادار نبوده و می‌توان نتیجه گرفت که فقط در نرم‌افزار کتابخانه‌ای پارس آذرخش، بین میزان استفاده از قابلیت‌ها (به استثناء بخش سازماندهی و ورود اطلاعات) رابطه‌ای معنادار وجود دارد که این یافته با یافته‌های پژوهش اولیایی نژاد (۱۳۹۱) که نشان داد بین میزان استفاده از قابلیت‌های یک نرم‌افزار کتابخانه‌ای در تمام بخش‌ها (به استثناء بخش شبکه) رابطه معناداری وجود دارد، همخوانی ندارد. با توجه به نتایج و پیشینه‌های پژوهش، جهت افزایش سطح آگاهی کتابداران کتابخانه‌های مورد بررسی، در زمینه امکانات و قابلیت‌های بخش سازماندهی و ورود اطلاعات در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی اقدام شود و مدیران کتابخانه‌ها می‌توانند از نتایج این پژوهش به منظور خرید مقرون به صرفه

اینگونه نرم‌افزارها استفاده نمایند و آگاهی طراحان نرم‌افزارها از نوع نیازهای کاربران برای بازنگری نرم‌افزارها ضرورت دارد و طراحان نرم‌افزارها می‌توانند از نتایج این پژوهش برای شناسایی نقاط ضعف و قوت آن‌ها برای بهبود وضعیت فعلی، استفاده نمایند. بنابراین، «کتابداران می‌توانند در توسعه نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نقش مؤثری ایفا کنند، اما این امر در گرو تعامل بیشتر آنان با متخصصان نرم‌افزاری است» (نوروزی، حقیقی، و خویدکی ۱۳۹۵). پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر در کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی شهر اهواز صورت گیرد تا وضعیت میزان توانایی استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در بین کاربران مختلف مشخص شود و همچنین پژوهشی برای بررسی میزان مطابقت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای کشورهای خارجی با معیارهای ارائه شده و مقایسه نتایج حاصل با نتایج پژوهش حاضر انجام شود.

منابع

۱. اولیائی نژاد، ک. (۱۳۹۱). بررسی وضعیت استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، شهر مشهد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه الزهراء (س).
۲. حاجی زین العابدینی، م.؛ داودزاده سالستانی، س.؛ عبداللهی، م.؛ یوسفی نژاد، ز. (۱۳۷۹). تحلیل و ارزیابی پایگاه اطلاعاتی کتابشناسی ملی ایران. در: فهرست‌های رایانه‌ای: کاربرد و توسعه (مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای). دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۷۸.
۳. خردمندنیا، م. (۱۳۸۷). آمار استنباطی در علوم رفتاری. تهران: نشر کتاب دانشگاهی.
۴. داودزاده سالستانی، س. (۱۳۸۲). بررسی وضعیت استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
۵. غانبی، ا. (۱۳۷۴). ارزیابی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای معیارهای عمومی و معیارهای کیفیت نرم‌افزار. کتاب، ۶، (۲): ۴۰-۶۵.
۶. قاسم‌پور، س. (۱۳۸۹). دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه ملی ایران در خصوص قابلیت‌های نرم‌افزار جامع کتابخانه‌ای رسا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
۷. کوکبی، م.؛ عصاره، ف.؛ عظیمی، م.؛ هاشمی، م. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه‌های شهید چمران و علوم پزشکی جندی شاپور اهواز از قابلیت‌های نرم‌افزار جامع کتابخانه‌ای پارس آذرخش. مطالعات کتابداری و علم اطلاعات، ۱۲ (۱۰): ۶۱-۷۸.
۸. مرادی، ف. (۱۳۸۶). بررسی وضعیت استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران.
۹. ملک محمدی، س.؛ حاجی زین العابدینی، م. (۱۳۹۷). بررسی وضعیت استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز، علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۴ (۲): ۷۷-۱۰۹.
۱۰. موسوی چلک، ا. (۱۳۷۹). بررسی تطبیقی کارآیی نرم‌افزارهای نوسا، کاوش و پارس آذرخش از دیدگاه فهرست‌نویسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
۱۱. نوشین فرد، ف.؛ احمدی، ا. (۱۳۹۱). بررسی و ارزیابی رسا، نرم‌افزار جامع کتابخانه، مرکز اسناد و آرشیو در سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه کاربران. نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی: ۲ (۱)، ۱۳-۲۶.
۱۲. نوروزی، ی.؛ حفیظی، ز.؛ خویدکی، س. (۱۳۹۵). نقش مشارکتی کتابداران در توسعه نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۷ (۴): ۶۷-۸۱.
۱۳. هویدا، ع. (۱۳۸۷). آمار و روش‌های کمی در کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: سمت.
۱۴. هوشیار یزدیان، م. (۱۳۷۶). مقایسه قابلیت‌های نرم‌افزارهای پارس آذرخش و نوسا در حوزه فراهم‌آوری و سازماندهی مواد و اشاعه اطلاعات. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. مشهد: دانشگاه فردوسی.

۱۵. یوسفی، ا؛ داودزاده سالستانی، س. (۱۳۷۸). بررسی مشکلات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نوسا، پارس آذرخش، و کاوش در انتقال اطلاعات از سی. دی. مارک و اینترنت. **دوره: فهرست‌های رایانه‌ای: کاربرد و توسعه (مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای)**، ۱۳۷۸.

16. Kim, Y. M. (2010). Gender role and the use of university library website resources: A social cognitive theory perspective. *Journal of Information Science*, 36(5): 603-617.
17. Camerman, V. T. (1986). A survey of 154 randomly selected libraries in the state of New York concerning their acquisition and treatment of computer software. (ERIC Document Reproduction. Service No. ED 286 506)
18. Clark, L. M. & Jones, W. H. (1986). Computing Services Software Library. (No. ANL /TM-436). Argonne National Lab., IL (USA).
19. Ismail, R. & Zainab, A.N. (2011) Information systems security in special and public libraries: an assessment of status. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 16(2): 45-62.

References

1. Camerman, V. T. (1986). A survey of 154 randomly selected libraries in the state of New York concerning their acquisition and treatment of computer software. (ERIC Document Reproduction .Service No. ED 286 506)
2. Clark, L. M., & Jones, W. H. (1986). Computing Services Software Library. (No. ANL /TM-436). Argonne National Lab., IL (USA).
3. Davodzadeh Salestani, S. (2003). **The state of library software utilization in academic central libraries of Tehran**. M.A. thesis. Tehran: Islamic Azad University of Tehran. [In Persian]
4. Ghaebi, A. (1995). The Evaluation of Library Software's: General and Quality Criteria. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 6(2): 40-65. [In Persian]
5. Ghasempoor, S. (2010). **Librarians' Viewpoint in National Library of Iran about Capability Evaluation of Integrated library Software of Rasa**. M.A. thesis. Tehran: University of shahid Beheshti. [In Persian]
6. Haji Zeinoalabedini, M., Davodzadeh Salestani, S., Abdolli, M. & Yousefinejad, Z. (1999). **Analysis and evaluating the data base of Iranian national bibliography**. In: Rahmatollah Fattahi and Mehri Parirokh [Editors]. Proceeding of Computer catalog Application and development conference. Mashhad: university of ferdowsi: 271-282. [In Persian]
7. Hoshyar yazdian, M. (1997). **Comparison of Capabilities of ParsAzarakhsh and Nosa software's in the domain of Acquisition and Organization of materials and dissemination of information**. M.A. thesis. Mashhad: University of ferdowsi. [Persian]
8. Howeida, A. (2008). **Statistics and Quantitative Methods in Librarianship and Information Sciences**. Tehran: Samt. [In Persian]
9. Ismail, R. & Zainab, A.N. (2011). Information systems security in special and public libraries: an assessment of status. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 16(2): 45-62.
10. Kheradmandnia, M. (2008). **Statistical Inference for Behavioral Sciences**. Tehran: Ketabedanehshgahi. [In Persian]
11. Kim, Y. M. (2010). Gender role and the use of university library website resources: A social cognitive theory perspective. *Journal of Information Science*, 36(5): 603-617.
12. Kokabi, M., Osareh, F., Azimi, M. & Hashemi, M. (2012). An Investigation into the Factors Affecting the Awareness and Use of Capabilities of Pars Azarakhsh Integrated Library Software Among Shahid Chamran and Ahvaz Jundi Shapur University of Medical Sciences Librarians. *Journal of Library and Information Science Studies*, 12(10): 61-78. [In Persian]
13. Malekmohammadi, S. & Haji Zeinolabedini, M. (2018). Survey of library software's utilization in special libraries of Ahvaz. *Sciences and Techniques of Information Management*, 4(2): 77-109. [In Persian]
14. Moradi, F. (2007). **The status of Application capabilities of library software assessment in affiliated libraries at Tehran University of Medical Science**. M.A. thesis. Tehran: Tehran University of medical sciences. [In Persian]

15. Mosavi chelk, A. (2000). **Comparative Study of functionality of NOSA, KAWOSH, and PARS AZARAKHSH Software's from cataloging Aspect**. M.A. thesis. Tehran: Islamic Azad University of Tehran. [In Persian]
16. Nooshinfard, F., Ahmadi, A. (2013). Evaluation of Rasa software in the National Library of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Information Systems and Services*, 2(1), 13-26. [In Persian]
17. Norouzi, Y., Hafizi, Z., Khavidaki, S. (2017). A survey of librarian's participation in software development from software producer's companies' point of view. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 27(4), 67-81. [In Persian]
18. Ovliaie, K. (2012). **The status of Application capabilities of library software assessment in Iranian public libraries at Mashhad state**. M.A. thesis. Mashhad: University of AL- Zahra. [In Persian]
19. Yosefi, A. Davodzadeh Salestani, S. (1999). **Surveying the problems of NOWSA, Pars Azarakhsh and KAWOSH software in data transferring from CD. Marc and Internet**. In: Rahmatollh Fattahi and Mehri Parirokh [Editors]. Proceeding of Computer catalog Application and development conference. Mashhad: university of ferdowsi:283-305. [In Persian]

استناد به این مقاله:

شناسه دیجیتال (DOI): 10.22091/stim.2019.1416

۱. ملک محمدی، س.؛ حاجی زین العابدینی، م. (۱۳۹۸). «بررسی وضعیت استفاده کتابداران از قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از نظر مدیریت، سازماندهی و ورود اطلاعات، و خروجی و آماده‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز». *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۵ (۱۵)، ۱۲۱-۱۵۲.